

Analiza nastopa kamniškega Demosa na volitvah 1990

Uvod

Namen prispevka je osvetliti prve parlamentarne volilne rezultate leta 1990 na območju bivše občine Kamnik in ugotoviti uspešnost novih strank, ki so se zbrale pod dežnikom Demosa na Kamniškem.

Leta 1990 smo prvič po dolgih desetletjih imeli demokratične volitve v Skupščino RS in tudi v Skupščino občine Kamnik. Takratno občino Kamnik sta sestavljali sedanji občini Kamnik in Komen-da. Čeprav so »volitve leta 1990 potekale v drugačnih okoliščinah,«¹ vseeno lahko zagovarjamo hipotezo, da je bil že s temi prvimi volitvami v grobem izrisan politični zemljevid naše občine. Peter Repolusk poudarja, da je bila 1990 drugačna predvolilna klima zaradi mladosti večstrankarskega sistema in zaostrjenih političnih razmer v nekdanji Jugoslaviji, zato volitev iz leta 1990 v svojo razpravo ni vključil. K navedenemu moramo dodati, da je pomembno razumeti tudi takratno volilno zakonodajo, ki je ohranila tridomnost parlamentov, ohranila med drugim zbor združenega dela, za vse tri zборе predvidela različne načine glasovanja in ugotavljanja izidov glasovanja. Upoštevati je potrebno tudi dejstvo, da so parlamentarne volitve potekale skupaj z volitvami predsednika in članov predsedstva Republike Slovenije, na katerih so bila spet povsem drugačna volilna pravila, predvsem pa so s svojo simboliko preloma v novo družbeno ureditev zasenčile volitve v lokalne parlamente.

Zakonske osnove

Konec decembra leta 1989 je Janez Stanovnik, takratni predsednik Predsedstva Socialistične republike Slovenije, podpisal Ukaz o razglasitvi Zakona o volitvah v skupščine,² ki ga je po dolgih razpravah sprejela Skupščina socialistične republike Slovenije. Volilni zakon³ skupaj z zakonom, ki je omogočil legalno delovanje novih političnih organizacij,⁴ lahko razumemo kot začetek priprav za prehod v parlamentarno demokracijo, ki je zamenjala desetletja trajajočo diktaturo. Za razumevanje obdobja je

1 Repolusk, Peter. 1998. *Državnozbornske strankarske volitve na območju občine Kamnik v letih 1992 in 1996*. V: Kamniški zbornik XIV, str. 29–36.

2 *Ukaz o razglasitvi zakona o skupščinah*. 1989. Ljubljana: Uradni list SRS, 42, 2232.

3 *Zakon o volitvah v skupščine*. 1989. Ljubljana: Uradni list SRS, 42, 2232–2243.

4 *Zakon o političnem združevanju*. 1989. Ljubljana: Uradni list SRS, 42, 2253–2255.

potrebno prikazati vsaj osnovne določbe obeh zakonov, saj so določila, vezana na izvedbo obeh zakonov, vplivala na način organiziranja novih strank in njihov nastop na volitvah, najbrž pa tudi vplivala na volilne rezultate.

Z volilnim zakonom so določili, da so volitve v republiško skupščino in tudi v občinske skupščine neposredne in tajne, pri čemer so ohranili vse tri domove skupščine: družbenopolitični zbor (v nadaljevanju Dpz), zbor občin (v nadaljevanju Zo) oziroma zbor krajevnih skupnosti (v nadaljevanju Zks) in zbor združenega dela (v nadaljevanju Zzd) v republiški in tudi v občinskih skupščinah. Določeno je bilo, da se delegati za skupščine volijo po volilnih enotah, volilna pravica, pasivna in aktivna, je bila dana vsem polnoletnim občanom, pri čemer so ohranili posebnosti, ki so povezane s posameznimi zbori skupščine in tudi s pravicami obeh narodnih manjšin.

Tako je za Zzd ostala posebnost, da so lahko volili tudi zaposleni, starejši od petnajst let, in celo tujci, če so bili zaposleni pri nas. Posebnost je bila aktivna volilna pravica v organizacijah s področja izobraževanja, ki so jo imeli tudi polnoletni študenti in učenci. V vseh primerih je bila volilna pravica omejena na volilno enoto, ki je bila vezana na mesto zaposlitve.

Pasivno volilno pravico za volitve v Zks oziroma Zo so imeli vsi polnoletni občani, ki so imeli stalno bivališče na območju volilne enote. Pravica biti voljen v Zks je bila dana vsem občanom s stalnim bivališčem na območju občine, za volitve v Zo pa je veljalo, da mora imeti občan stalno prebivališče na območju Slovenije.

Pasivna volilna pravica za Dpz je bila določena enako kot za Zks oziroma Zo, pravica biti voljen pa je bila dana občanom s stalnim bivališčem v volilni enoti.

Določeni so bili roki za izvedbo volilnih opravil, pravila volilnega molka in pravila o glasovanju ter zagotavljanju svobode in tajnosti glasovanja. V poglavju o volilnih organih, volilnih komisijah in volilnih odborih po voliščih je bila dana možnost, da so bili predstavniki kandidatov ali list kandidatov lahko navzoči pri delu volilnih organov in so imeli možnost opozarjanja na nepravilnosti.

Predpisan je bil način oblikovanja volilnih enot, določanje števila delegatskih mest v posamezni volilni enoti in tudi število kandidatov v posamezni volilni enoti. Za Zzd in Zks je bilo tako določeno, da se v volilni enoti lahko voli enega ali več kandidatov, kar je bilo pri Zzd povezano s številom zaposlenih in pomenom dejavnosti, pri Zks pa z velikostjo krajevne skupnosti, saj naj bi bilo območje krajevne skupnosti praviloma ena volilna enota. Bilo je tudi določeno, da se en delegat voli na približno enako število prebivalcev oziroma zaposlenih v določeni dejavnosti. Pri volitvah v Zo so bile volilne enote, ki so praviloma pokrivalo območje ene občine; določeno je bilo tudi, da ima vsaka občina najmanj enega delegata, posebej pa je bila tudi določena volilna enota za mesto Ljubljana in skupnost obalnih občin. Volilne enote za volitve v Dpz republiške skupščine so bile določene skladno z načelom, da se voli en delegat na približno enako število prebivalcev. Ko je šlo za volitve v občinske skupščine, je bila dana možnost ene volilne enote; lahko so se odločali tudi za več volilnih enot, kjer pa je bila podana omejitev glede najmanjšega števila delegatov v posamezni volilni enoti. Takratne občinske skupščine so imele dolžnost, da v času pred razpisom volitev določijo volilne enote za vse tri zборе občinske skupščine.

Možni so bili trije načini določanja kandidatov: zbori volivcev ter podpisovanje in določanje kandidatov v političnih organizacijah. Postopek določanja kandidatov na zborih volivcev in tudi postopek s podpisovanjem sta bila določena za vse tri zборе republiške in tudi občinskih skupščin. Zbori volivcev so potekali po krajevnih skupnostih, za določanje kandidatov v Zzd pa po podjetjih in ustanovah. Določena je bila minimalna udeležba, ki je še zagotavljala sklepčnost zbora volivcev, določen je bil način odločanja (ta je bil načeloma tajen), določena sta bila način kandidiranja pa tudi minimalna

podpora kandidatom, ki so jo morali doseči v volilni enoti.

Zakon je tudi podrobneje opredelil način določanja kandidatov in list kandidatov s podpisi volivcev. Volivec, ki je želel podpreti kandidata ali listo kandidatov, je moral obiskati pristojni organ in tam podpisati predpisan obrazec, predlagatelj kandidature pa je imel nalogo, da je v predpisanem roku volilni komisiji predal predlog kandidature skupaj z zbranimi podporami. Tudi pri tem načinu določanja kandidatov je bilo predpisano najmanjše število podpor, da se je kandidat (ali lista kandidatov) uvrstil na volitve.

Določila kandidiranja v Dpz so bila povezana tudi z zakonom o političnem združevanju, s katerim je bila uzakonjena pravica do političnega združevanja in ustanavljanja političnih organizacij; zakon v prehodnih končnih določbah med drugim našteva politične organizacije, med njimi tudi pet Demosovih, ki so se s predložitvijo statuta in programa brez dodatnih postopkov in preverjanj vpisale v register političnih organizacij. Politične organizacije, ki so se uspele pravočasno registrirati, so imele možnost določiti kandidate in kandidatne liste za Dpz republiške in občinskih skupščin po postopkih, ki so bili zapisani v internih volilnih pravilih. Obstajale so omejitve glede števila članov politične organizacije. Za Dpz republiške skupščine se je zahtevalo, da so imele politične organizacije najmanj 500 članov s stalnim bivališčem v Sloveniji, za Dpz v občinskih skupščinah pa omejitve glede števila članstva ni bilo, imeti pa so morale sedež na območju občine. Zadnje določilo je seveda pomenilo, da so se morali občinski odbori političnih organizacij registrirati v svoji občini.

Določeni so bili tudi postopki glasovanja na voliščih, podrobneje sta bila določena organizacija in delo na volišču. Določili so tudi območje volišča in opremo volišča, da se je zagotovilo tajnost glasovanja. Prepovedana je bila politična agitacija na območju volišča. Volilne komisije so bile dolžne obvestiti volivce o dnevu glasovanja in o volišču, za katerega so bili vpisani v volilni imenik, urejeno je bilo tudi predčasno glasovanje in glasovanje po pošti. Način izpolnjevanja glasovnic je bil natančno določen, pri čemer smo imeli volivci pri glasovnicah za Zzd, Zks in Zo možnost obkrožiti zaporedno številko kandidata oziroma kandidatov, za katere smo želeli glasovati, pri glasovanju za Dpz pa smo lahko glasovali za listo kandidatov kot celoto. Dopuščeno nam je bilo, da smo glasovali za posamezne kandidate z ene ali več list. Pri tem načinu glasovanja smo bili omejeni le s številom delegatov, ki se jih je volilo v volilni enoti. Glede ugotavljanja veljavnosti glasovnic je bilo dopuščeno vsako izpolnjevanje glasovnice, pomembno je bilo le, da je bila z glasovnice razvidna volja volivca. Seveda je bilo naše glasovanje neveljavno, če naše volje z glasovnice niso mogli razbrati ali smo glasovali za več kandidatov, kot je bil določeno.

Po posameznih voliščih so delovali volilni odbori, njihovo delo pa so lahko spremljali tudi predstavniki kandidatov in list. Po zaprtju volišč je bila naloga volilnega odbora, da po volilnem imeniku in potrdilih ugotovi skupno število vseh, ki so glasovali, in prešteje neuporabljene glasovnice. V nadaljevanju so odprli glasovalne skrinjice in pregledali vse glasovnice. Za vsakega kandidata oziroma listo kandidatov so morali ugotoviti število prejetih glasov, ugotovili pa so tudi število neveljavnih glasovnic. Pred zaključkom dela volilnega odbora so napisali zapisnik, ki so ga skupaj z volilnim materialom predali pristojni volilni komisiji.

Pristojna volilna komisija je po prejetih zapisnikih volilnih odborov ugotavljala, kateri kandidati oziroma liste kandidatov so bili izvoljeni. V zbor združenega dela občinske ali republiške skupščine ter zbor krajevnih skupnosti občinskih skupščin je bil izvoljen kandidat, ki je prejel največje število glasov v volilni enoti. Če bi se slučajno dogodilo, da bi dva kandidata prejela enako število glasov, je bilo predvideno žrebanje. Za izvolitev v Zo je bila določeno, da mora kandidat prejeti večino veljavnih glasov v volilni enoti, če pa te večine ni dosegel nihče od kandidatov, je bilo potrebno opraviti drugi

krog glasovanja med kandidatoma, ki sta v prvem krogu dobila največ glasov. V drugem krogu glasovanja je bil izvoljen kandidat, ki je dobil največ glasov

Ugotavljanje izidov glasovanja v Dpz republiške skupščine in občinskih skupščin je bilo bolj zapleteno. Najprej so se ugotavljali izidi po volilnih enotah, zato se je za posamezno listo ugotovilo skupno število glasov. To število se je pomnožilo s številom kandidatov na listi, temu zmožku pa so se dodali glasovi, ki so jih prejeli posamezni kandidati na listi. Tako dobljeni seštevek se je delil s številom kandidatov na listi. Tako so dobili število glasov, ki ga je prejela posamezna lista v volilni enoti. Sledilo je ugotavljanje mandatov, ki jih je prejela posamezna lista v volilni enoti. Izračunati so morali količnik, in sicer tako, da se je skupno število veljavnih glasovnic za vse liste kandidatov, oddanih v volilni enoti, delilo s številom delegatov, ki smo jih volili v volilni enoti. Posamezna lista je v volilni enoti prejela toliko mandatov, kolikokrat je bil količnik vsebovan v številu glasov za listo. Preostanek glasov v volilnih enotah, ki je ostal po razdelitvi mandatov, se je prenesel v zbirnik za razdelitev mandatov na republiški ravni. Do mandatov so bili upravičeni kandidati po vrstnem redu na listi. Možna je bila tudi izjema, vendar samo v primerih, ko so posamezni kandidati prejeli več glasov, kot jih je prejela lista kot celota. Takrat so bili najprej izvoljeni kandidati po vrstnem redu dobljenih glasov, šele potem pa kandidati po vrstnem redu na listi.

Ostanki glasov posameznih list so se po razdelitvi mandatov v volilnih enotah prenesli na republiško raven, kjer so delili preostale mandate. V ta namen so se vsem listam kandidatov sešteli ostanki glasov iz volilnih enot. Ti seštevki ostankov glasov posameznih list so se delili z vsemi števili – začeli so s številom ena do števila nerazdeljenih mandatov. Nerazdeljeni mandati so se dodelili listam z najvišjimi količniki. Do mandatov, ki so jih na ta način prejele posamezne liste, so bili upravičeni kandidati, ki so v kateri koli volilni enoti dobili največ glasov. Če so politične organizacije predložile spiske svojih kandidatov z vrstnim redom, se je pri dodelitvi mandatov upoštevala volja politične organizacije. Pri dodeljevanju mandatov na ravni republike je bila določena omejitev, saj so se mandati podeljevali le listam, ki so v celotni republiki zbrale več kot 2,5 % veljavnih glasovnic.

Navedena pravila ugotavljanja volilnega izida in dodeljevanja mandatov so bila uporabljena tudi pri volitvah v Dpz občinskih skupščin. V kamniškem primeru je bil celoten postopek povsem enak kot pri volitvah v republiško skupščino, saj smo imeli pet volilnih enot. Bile so tudi občine, kjer so volitve potekale v eni sami volilni enoti, tam pa so se mandati podelili listam kandidatov z največjim preostankom glasov.

Volilni zakon je prinesel tudi pravila za ponovne in nadomestne volitve v primeru odpoklica izvoljenega delegata. Z zakonom so tudi zavarovali volilne pravice. Določena so bila še pravila o financiranju stroškov volilnih opravil, pri čemer so imeli tudi kandidati in kandidatne liste pravico do delne povrnitve stroškov – sorazmerno z volilnim rezultatom.

Za nove politične organizacije pod dežnikom Demosa je bila največja težava, da so si zagotovile sredstva za svoje delovanje in izvedbo predvolilne kampanje, torej za čas pred samimi volitvami. Volilni zakon je omogočil, da so bili v medijih objavljeni sezname kandidatur in kandidatnih list, poleg tega pa je bilo dovoljeno zbirati sredstva za kritje stroškov volitev. Zakon o političnem združevanju je novim političnim organizacijam za čas pred volitvami določil začasno financiranje v obliki pavšalnega zneska, za financiranje teh organizacij na občinskem nivoju pa je bilo začasno financiranje samo dopuščeno, ni pa bila natančno določena višina teh sredstev. Tako je kamniški Izvršni svet SO Kamnik odločil, da je »vsaki stranki iz tega tabora kot začetni kapital za začetek političnega delovanja dodelil po 5000 din, in sicer kot enkratni znesek, ki bo moral zadostovati do volitev.«⁵ Ohlapna določba o začasnem finan-

⁵ Petkovšek, Janez. 1990. *Iz proračuna občine Kamnik denar tudi za stranke Demos*. Ljubljana: Delo, 31. januarja.

ciranju na občinskem nivoju je omogočila tudi ZSMS, ZKS in Socialistični zvezi, da so prejeli enako višino sredstev kot Demos, imeli pa so tudi redno zaposlene funkcionarje in strokovne delavce, ki so prejeli plačo iz občinskega proračuna. Janez Petkovšek je s seje Izvršnega sveta SO Kamnik poročal, da »imajo v občini velike težave že z zagotavljanjem denarja za osebne dohodke zaposlenih v ZSMS in Socialistični zvezi, prav tako pa te stranke občini dolgujejo denar za najemnino prostorov še za lansko leto.«⁶ Zakonodaja o volitvah v skupščine in o političnem združevanju je omogočila pohod novih političnih organizacij v oblastne organe republike in občin, vendar je bila pot, ki so jo morali prehoditi, polna ovir, ki sta jih lahko premagali izjemna motiviranost in osebna zavzetost posameznikov, ki so se vključili v politično delo.

Uveljavitev Zakona o volitvah v skupščine v kamniški občini

Skupščina Občine Kamnik je leta 1989 na svoji decembrski seji sprejela dva odloka, ki sta bila utemeljena na amandmajih k Ustavi SR Slovenije in novi volilni zakonodaji.⁷ Delegati takratnega sestava občinske skupščine so se odločili, da bodo seje skupščine, ki se bo konstituirala po volitvah, potekale na skupnih zasedanjih vseh treh zborov skupščine, določili pa so tudi, da bo vsak zbor štel 25 delegatov. Za Zzd so določili, da se bo za področje gospodarstva volilo 17 delegatov v 15 volilnih enotah, za področje družbenih dejavnosti so določili, da se bodo volili 4 delegati v 4 volilnih enotah, družbenim organizacijam in skupnostim so določili eno volilno enoto z enim delegatom, obrtnikom, kmetom in pri njih zaposlenim pa so določili dve volilni enoti s skupaj tremi delegati. Za Zks so odločili, da bo vsaka krajevna skupnost samostojna volilna enota, kjer se bo volil en delegat, pri Dpz pa so se odločili, da se bodo liste kandidatov oblikovale v petih volilnih enotah. Imenovana je bila tudi občinska volilna komisija. Takratna občinska skupščina je tako, še preden so bile razpisane prve demokratične volitve, sprejela vse potrebne dokumente za nemoten potek vseh volilnih opravil. Pomembno je opozoriti, da predstavniki Demosa na Kamniškem niso sodelovali pri pripravi občinskih predpisov, uspelo pa jim je s predlogom, da so z Ivano Skamen in s Cirilom Jakličem razširili sestavo občinske volilne komisije. Omeniti je potrebno, da so predstavniki Demosa na Kamniškem izkoristili zakonske možnosti in s svojimi zastopniki spremljali delo volilnih odborov in občinske volilne komisije.

Volitve v Skupščino Republike Slovenije

Takratna občina Kamnik je bila za volitve v Zzd republiške skupščine vključena (skupaj z občinama Domžale in Litija) v volilno enoto za področje industrije in rudarstva. Kandidacijski postopki so potekali po podjetjih in tam so bila organizirana tudi volišča. Kamničani smo nastopili s kandidatom, ki ga je predlagal Demos. Delegat v Zzd republiške skupščine je tako postal Jože Berlec.⁸ Na volitvah je kot kandidatka Demosa uspešno nastopila tudi dr. Angelca Žerovnik, ki je kandidirala v okviru volilne enote visokošolskih in znanstvenih ustanov. Tako so imeli tudi Komendčani svojo delegatko v Skupščini Republike Slovenije.

Kot pokaže slika 1, se za Demos volitve v Zzd republiške skupščine niso ugodno razpletle, k čemur sta gotovo pripomogla postopek kandidiranja in samo oblikovanje volilnih enot.

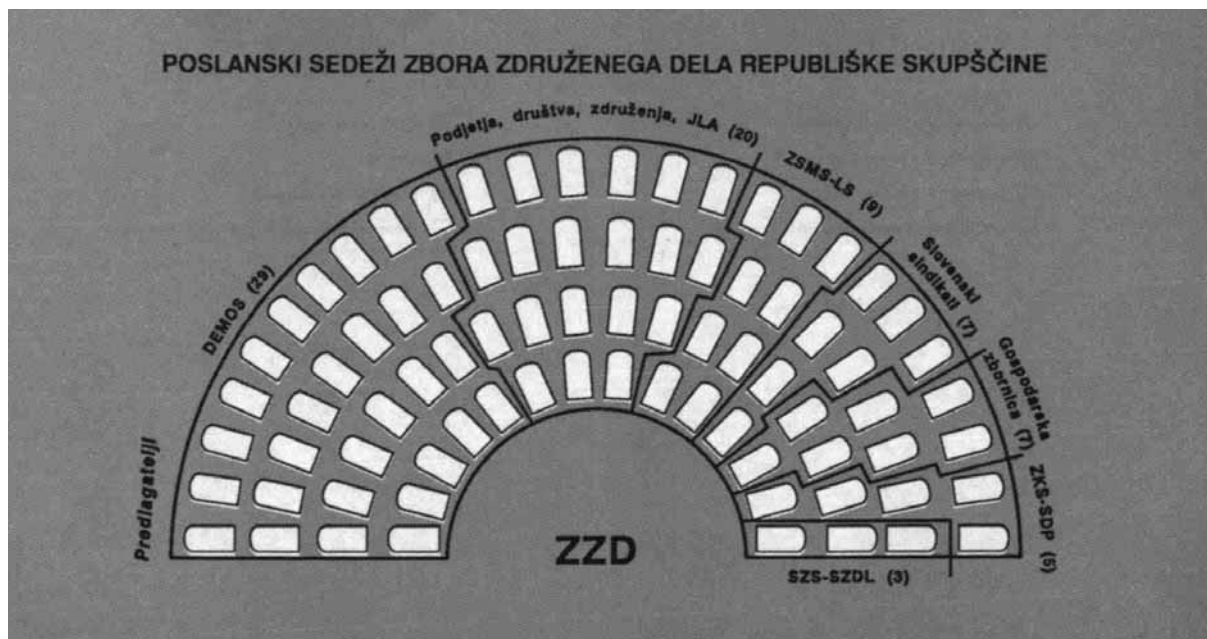
Volitve v Dpz Skupščine Republike Slovenije so potekale po proporcionalnem volilnem sistemu. Kamniška občina je bila kot samostojni volilni okraj skupaj z občinami Domžale, Litija in Ljubljana Moste vključena v volilno enoto Ljubljana Moste, volili pa smo sedem kandidatov. Liste kandidatov

⁶ Prav tam.

⁷ Grčar, Romana. 1990. *Racionalneje oblikovana skupščina*. Kamniški občan, 17. januar.

⁸ Kamniški občan. 1990. *Volitve 1990*. 23. april, 7.

Slika 1:
Razporeditev
poslanskih
sedežev v Zzd
republiške
skupščine¹

¹ Zavod republike Slovenije za statistiko. 1990. *Družbena, politična in teritorialna ureditev*. Statistični letopis Republike Slovenije 1990.

so izbrale in potrdile stranke, pri čemer so upoštevali interna volilna pravila. Volivci smo imeli možnost, da na glasovnici obkrožimo številko nad imenom stranke, dana pa je bila tudi možnost, da smo obkrožili sedem kandidatov z različnih list, kar je izjemno otežilo delo volilnih odborov in povzročilo velik delež neveljavnih glasovnic.⁹ Za neveljavne so namreč šteli tiste glasovnice, kjer so volivci izrabili obe ponujeni možnosti in obkrožili več kot sedem kandidatov. Milan Windschnurer poudarja,¹⁰ da je zaradi razmeroma zapletenega načina glasovanja prihajalo do napak pri izpolnjevanju volilnih glasovnic, zato je bilo skoraj deset odstotkov glasovnic neveljavnih, pet pa spornih. Delegata v Dpz republiške skupščine smo dobili tudi Kamničani – to je postal France Tomšič, ki se je v skupščino prebil na listi, ki jo je vložila Socialdemokratska zveza Slovenije.

Na volitvah v Dpz Skupščine Republike Slovenije so nastopile vse stranke, ki so bile vključene v koalicijo Demos. Tako je v našem volilnem okraju nastopila tudi Slovenska obrtniška stranka, ki jo je vodil Vitomir Gros. Zanimivo je, da Kamniški občan kot glasilo z dostopom v vsa gospodinjstva v občini Kamnik ni objavil kandidatnih list za DPZ Skupščine RS in prav tako ni prikazal ustrezne razlage za izpolnjevanje volilnih glasovnic. Tako sta bila strankam prepuščena obveščanje in razlaga volilnih pravil.

Tabela 1: Rezultati volitev v Dpz republiške skupščine

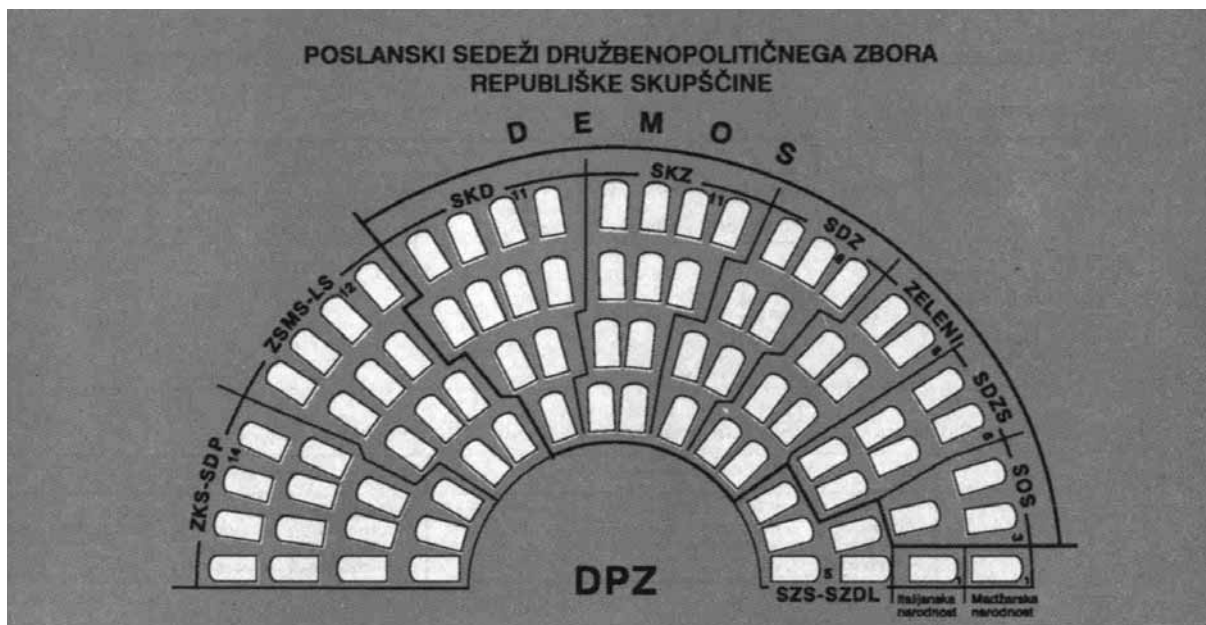
	Slovenija (%)	Kamnik (%)
Stranka demokratične prenove (ZKS – SDP)	17,3	13,13
ZSMS Liberalna stranka (ZSMS – LS)	14,5	15,84
Socialdemokratska zveza Slovenije (SDZS)	7,4	11,19
Slovenski krščanski demokrati (SKD)	13,0	13,44

⁹ Windschnurer, Milan. 1990. *Volilni rezultati za DPZ*. Kamniški sel, 18. april.
¹⁰ Prav tam.

Slovenska obrtniška stranka (SOS)	3,5	4,63
Socialistična zveza Slovenije (SZS – SZDL)	5,4	4,39
Zeleni Slovenije (Zeleni)	8,8	13,17
Slovenska demokratična zveza (SDZ)	9,5	8,27
Slovenska kmečka zveza (SKZ)	12,6	9,93
SKUPAJ DEMOS	54,8	60,63

Volitve so potekale 8. aprila skupaj z volitvami predsednika in članov predsedstva Republike Slovenije. Miran Jereb, tajnik občinske volilne komisije, je po zaključku volitev povedal, da so bile volitve zahtevne in da so terjale zbranost. Opozoril je na volišča na Duplici, Komendi in v gasilskem domu ter v Kulturnem domu v Kamniku, kjer je delo volilnih odborov potekalo do jutranjih ur. Tako je volitve ocenil za ne najbolj posrečene. Opomnil je tudi na pomanjkljivosti pri izračunavanju in delitvi mandatov. Omenja še, da so stranke kar ugodno ocenile delo volilnih odborov in občinske volilne komisije.¹¹

Rezultati volitev so prikazani v tabeli 1, v kateri ločeno prikazujemo rezultate, dosežene v občini Kamnik,¹² in rezultate, ki so jih stranke dosegle na državni ravni.¹³ Na sliki 2 je tudi grafični prikaz razporeditve sedežev v Dpz republiške skupščine, iz katerega je razvidno, da so si Demosove stranke v tem zboru zagotovile večino sedežev. Pogled na tabelo 1 pokaže dve značilnosti: rezultati določenih strank v občini Kamnik odstopajo od rezultatov na državni ravni – beležimo visok delež glasov za stranke Demosa. Pomembno odstopanje beležimo pri ZKS – Stranki demokratične prenovе, kjer je občinski rezultat slabši kot na državni ravni; podobno velja še za Slovensko kmečko zvezo (SKZ), ki sta jo zastopala tudi Anton Hočevar in Marjan Jerman. Nadpovprečen uspeh so dosegli Zeleni Slovenije (ZS), boljši od državnega rezultata pa so bili tudi v Socialdemokratski zvezi Slovenije (SDZS). Presečna dober rezultat Slovenske obrtniške stranke (SOS), sploh glede na dejstvo, da ta stranka ni bila organizirana v občini Kamnik. Vse omenjeno kaže, da smo se volivci praviloma odločali na osnovi

Slika 2:
Razporeditev
poslanskih
sedežev v Dpz
republiške
skupščine¹

¹ Zavod republike Slovenije za statistiko. 1990. *Družbena, politična in teritorialna ureditev*. Statistični letopis Republike Slovenije 1990.

¹¹ Grčar, Romana. 1990. *V pričakovanju neznanega*. Kamniški občan, 23. april.

¹² Windschnurer, Milan. 1990. *Volilni rezultati za DPZ*. Kamniški sel, 18. april 1990.

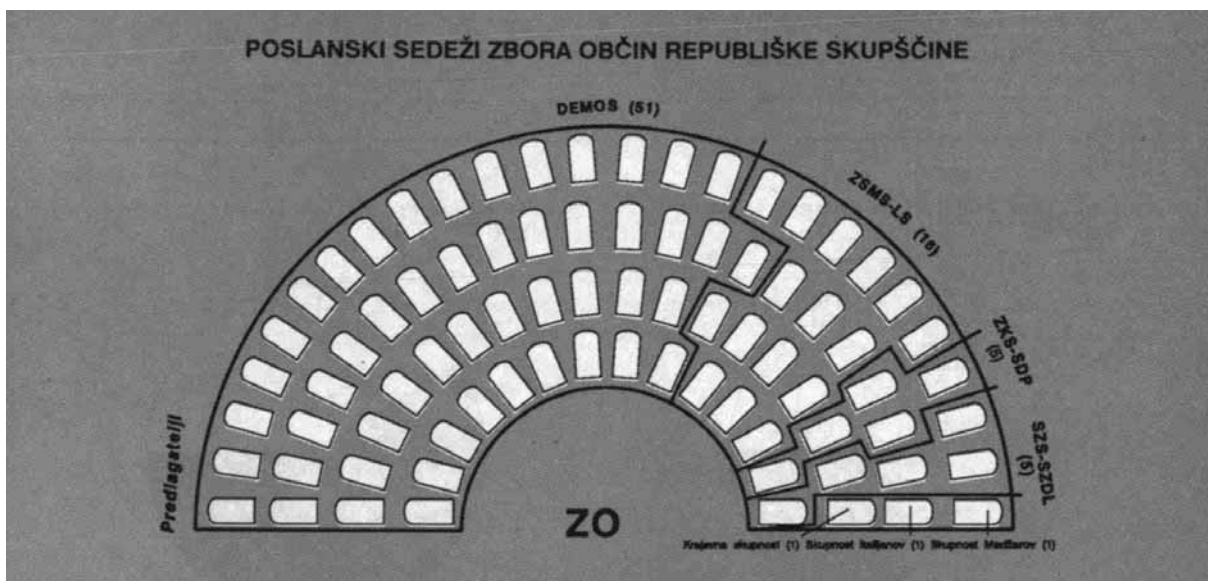
¹³ Zavod republike Slovenije za statistiko. 1990. *Družbena, politična in teritorialna ureditev*. Statistični letopis Republike Slovenije 1990.

predstavitev v medijih, vsaj pri socialdemokrati pa se kaže tudi pomen kandidatov iz domačega okolja, saj sta bila na prvih dveh mestih kandidatne liste kar dva Kamničana: France Tomšič in Igor Podbrežnik. Podobno lahko trdimo za Slovenske krščanske demokrate, kjer je listo vodil Komendčan Marko Magister, na listi pa je bil tudi dr. Janez Sušnik. Uspeh Zelenih Slovenije – te sta zastopali tudi Kamničanki Marija Reba in Mateja Poljanšek – lahko razlagamo v povezavi s takratnimi nakopičenimi okoljskimi problemi v občini Kamnik, ki jih je ta stranka izpostavila; morda je pomembno tudi to, da se je občinski odbor priključil koaliciji Demos, kar se v nekaterih drugih občinah ni zgodilo. Tak primer je bil v občini Domžale, kjer so Zeleni sodelovali z ZSMS – Liberalno stranko. Tudi na ostalih listah so nastopili Kamničani: Matevž Skamen (SDZ), Demitrij Perčič (ZSMS – Liberalna stranka), Vanda Rebolj (Socialistična zveza Slovenije – SZDL) in Milan Marinič (Stranka demokratične prenove – ZKS).

Izstopa tudi visok delež glasov za stranke Demosa v kamniškem volilnem okraju glede na doseženo v celotni državi, saj je kamniški rezultat 60,6 % bistveno boljši od rezultata za celotno Slovenijo – 54,8 %, kar najbrž lahko pripišemo demografskim in socialnim značilnostim v občini, ne smemo pa pozabiti na zgodnje organiziranje vseh strank koalicije in dobro skupno delovanje. Kamničane je v Dpz republiške skupščine zastopal France Tomšič.

Državna vodstva političnih strank, ki so bile vključene v Demos, so vodila celoten potek priprav na volitve v vse tri zore republiške skupščine. Nekoliko drugače je bilo le pri volitvah v Zo, saj je šlo vendar za volitve, ki so se v celoti odvijale v kamniški občini, in tudi kandidat Demosa je bil Kamničan. 8. aprila 1990 smo se o odločali o podpori trem kandidatom: Branku Novaku (Demos), Bogomirju Kovaču (ZSMS) in Maksimiljanu Lavrincu (SZDL). Nihče od treh kandidatov ni uspel zbrati večine od veljavnih glasov. Tako je Branko Novak zbral 47,3 %, Bogomir Kovač 26,8 %, Maksimiljan Lavrinc pa se s 25,9 % glasov ni uspel uvrstiti v drugi krog.¹⁴ V drugem krogu volitev, te so bile 22. aprila 1990, je Branko Novak zbral 54,7 % veljavnih glasov volivcev in tako postal kamniški poslanec v Zboru občin Skupščine Republike Slovenije.¹⁵

Slika 3:
Razporeditev
poslanskih
sedežev v Zo
republiške
skupščine¹

¹ Zavod republike Slovenije za statistiko. 1990. *Družbena, politična in teritorialna ureditev*. Statistični letopis Republike Slovenije 1990.

Rezultati volitev v Zo so na sliki 3 prikazani tudi v razporeditvi poslanskih sedežev. Ugotovimo

¹⁴ Kamniški občan. 1990. *Volitve 1990*. 9. april.

¹⁵ Kamniški občan. 1990. *Volitve 1990*. 23. april.

lahko, da so se za Demos volitve razpletle ugodno, saj so dosegli več kot polovico vseh sedežev v zboru, kar jim je v nadaljevanju omogočilo izvolitev vodstva tega zbora.

Temeljna značilnost rezultatov volitev je bila, da je Demosu uspelo zagotoviti večino v dveh zborih in imeti večino v celotni skupščini. Druga pomembna ugotovitev pa je, da je bil Demos v skupščini sam proti vsem – bil je razumljen kot alternativa vsem ostalim članom skupščine, pri tem pa je takoj naletel na težavo, ki je bila vgrajena v pravila organizacije delovanja skupščine. Zbori republiške skupščine so namreč zasedali na ločenih sejah, kar je ključno za razumevanje dolgotrajnosti postopkov pri sprejemanju temeljnih osamosvojitvenih aktov in tudi pomembnejših zakonov, ki so bili pogoj za spremembo družbene ureditve. Demos v Zzd ni imel večine, kar je zahtevalo medzborovska usklajevanja, šele nato je bilo mogoče sklicati skupno zasedanje vseh treh zborov skupščine, kjer pa je imel Demos večino za sprejemanje odločitev. Vendar je bilo možno to večino glasov izrabiti za sprejemanje odločitev, ki so bile predhodno pomembno korigirane v medzborovskih usklajevanjih. Demosovi nasprotniki so Zzd tako uporabili za upočasnjevanje zakonodajnih postopkov in tudi mehčanje prvotno predlaganih ukrepov.

Volitve v Skupščino Občine Kamnik

Volitve v Zzd občinske skupščine so bile 12. aprila 1990 skupaj z volitvami v Zzd skupščine Republike Slovenije, le volitve delegatov samostojnih kmetov in združenih kmetov so bile skupaj z volitvami 8. aprila 1990.¹⁶ Volitve so bile razpisane – skladno z odločbo občinske volilne komisije – v dvajsetih volilnih enotah,¹⁷ potekale pa so po večinskem enokrožnem volilnem sistemu. Kandidati so bili večinoma predlagani znotraj podjetij. Demos je v dveh volilnih enotah predlagal kandidata Petra Burgerja in Matijo Zadrgala.¹⁸ Na volitvah je izmed obeh kandidatov uspel Peter Burger, Matija Zadrgal pa ni bil izvoljen.¹⁹ Po volitvah so se delegatom Demosa priključili: Marjeta Majcenovič, Marjan Kladnik, Stane Zore in sedaj že pokojni Vinko Petek.

Podpora na zborih volivcev v krajevnih skupnostih je bila pogoj, da so se kandidati uvrstili na volilno listo v volilni enoti. Demos na Kamniškem je bil na zborih kandidatov uspešen, saj jim je uspelo pridobiti kandidaturo za svoje kandidate celo v dvajsetih krajevnih skupnostih,²⁰ kot zanimivost pa lahko navedemo, da so v krajevni skupnosti Šmartno kar trije kandidati Demosa dobili podporo za kandidaturo. Volitve v Zks občinske skupščine so potekale 22. aprila. Demosovi kandidati so bili zelo uspešni, kar je prikazano v tabeli 2.²¹ Zanimivo je, da so imeli težave pri kandidiranju v Tuhinjski dolini, kjer kar v štirih krajevnih skupnostih niso bili uspešni v postopkih za pridobitev soglasij h kandidaturi, na samih volitvah pa so v Tuhinju doživeli neuspeh s kandidatom Antonom Kaduncem. S svojimi kandidati tudi niso bili uspešni na volitvah v še treh krajevnih skupnostih. V krajevni skupnosti Godič izstopa odločitev kandidata Mihe Babnika, ki si je z dolgoletnim uspešnim delom sam zagotovil podporo zbora volivcev, vodstvo Demosa pa je volivcem predlagalo, naj izberejo najboljšega.²² Miha Babnik je uspel na volitvah in se je priključil delu v poslanskem klubu Demosa. Skupaj z njim je imel Demos sedemnajst delegatov in s tem večino v Zks, ki jo je izkoristil pri volitvah predsednika Zks. Predsednik Zks je postal Pavle Ocepek.²³

16 Kamniški občan. 1990. *Kdaj in kaj bomo volili*. 26. marec.

17 Kamniški občan. 1990. *Kje bomo volili*. 26. marec.

18 Kamniški občan. 1990. *Kandidati za zbor združenega dela Skupščine občine Kamnik*. 26. marec.

19 Kamniški občan. 1990. *Volitve 1990*. 23. april.

20 Kamniški občan. 1990. *Kandidati za zbor krajevnih skupnosti Skupščine občine Kamnik*. 26. marec.

21 Kamniški občan. 1990. *Volitve 1990*. 23. april.

22 Kamniški sel. 1990. *Kako voliti Demos*. 18. april.

23 Grčar, Romana. 1990. *Parlament naj bo mesto za odločanje*. Kamniški občan, 21. maj.

Tabela 2: Uspešnost kandidatov Demosa pri volitvah v Zks kamniške skupščine

Krajevna skupnost	Kandidati Demosa	Izvoljeni kandidati Demosa
Motnik		Ivo Orehovec
Špitalič		
Tuhinj	Anton Kadunc	
Šmartno		Pavle Korošec
Pšajnovica		
Srednja vas		
Sela		
Nevlje		Franc Vidmar
Godič		Miha Babnik
Črna		Anton Kladnik
Kamniška Bistrica	Dominik Krt	
Tunjice		Janez Čimžar
Komenda		Pavel Ocepek
Moste		Peter Pibernik
Križ	Peter Jerič	
Podgorje		Ivan Jagodic
Šmarca		Zdravko Šarec
Volčji Potok		Stanko Cerar
Vranja Peč		Mihael Berlec
Duplica		Milan Šuštar
Mekinje		Marija Reba
Kamnik center		Marjeta Humar
Kamnik Novi trg		Nande Škarja
Kamnik Perovo		Janez Bergant
Kamnik Zaprice	Mateja Poljanšek	

Volitve v Dpz kamniške občinske skupščine so potekale 22. aprila 1990. Izvedene so bile po enakih pravilih kot volitve v Dpz republiške skupščine. Štiri politične organizacije: Demos – združena opozicija, ZKS – stranka demokratične prenovе, ZSMS – LS in Socialistična zveza so s svojimi listami kandidatov nastopile v vseh petih volilnih enotah. Pogoje za nastop na volitvah samo v tretji volilni enoti je izpolnila tudi lista samostojnega kandidata Kermavnerja, v prvi volilni enoti pa lista kandidatov Zveze za enakopravnost in zaščito državljanov. Navedeni listi nista bila uspešni in sta ostali brez mandatov v občinski skupščini, razdelitev mandatov pa je prikazana v tabeli 3.²⁴

²⁴ Kamniški občan. 1990. Ugotovitev izida volitev v Družbenopolitični zbor Skupščine Občine Kamnik. 21. maj.

Tabela 3: Pregled rezultatov volitev v Dpz občinske skupščine 1990

	Število mandatov	Delež mandatov
Demos – demokratična opozicija	12	48
Stranka demokratične prenove	5	20
ZSMS Liberalna stranka	5	20
Socialistična zveza Slovenije	3	12

Pregled rezultatov po posameznih volilnih enotah omogoča natančnejšo analizo dogajanj v posameznih delih takratne občine. V tabeli 4 prikazujemo razdelitev posameznih delov občine po volilnih enotah. Volilne enote za volitve Dpz SO Kamnik so bile določene 1989 na decembrski skupni seji vseh treh zborov občinske skupščine.²⁵ Določili so pet volilnih enot in število delegatov, ki so se volili v posamezni volilni enoti.

Tabela 4: Volilne enote za volitve v Dpz SO Kamnik leta 1990

	Območje volilne enote	Število delegatov
1. VE	KS v območju Tuhinjske doline in KS Nevlje	5
2. VE	KS Črna, Kamniška Bistrica, Godič, Mekinje in Tunjice	5
3. VE	KS Komenda, Križ, Moste in Podgorje	4
4. VE	KS Volčji Potok, Šmarca, Vranja Peč in Duplica	5
5. VE	KS v mestu Kamnik	6

V tabeli 5 prikazujemo volilne izide po posameznih volilnih enotah, pri čemer smo kot vir uporabili zapisnik občinske volilne komisije.²⁶ V vseh volilnih enotah je opazen velik delež neveljavnih in spornih glasovnic, ki skupaj dosega skoraj 7,5 odstotka oddanih glasovnic. Poleg visoke volilne udeležbe, ki v vseh volilnih enotah presega sedemdeset odstotkov, se kot težava izkazuje visok delež glasovnic, ki so sporne, kar pomeni, da je volilna namera posameznega volivca nejasno izražena, še večji pa je delež glasovnic, ki so povsem neveljavne. V tem primeru gre najbrž za težavo v nerazumevanju možnosti, da se namesto številke liste obkroži največje dovoljeno število kandidatov, pri čemer ni nujno, da so vsi z iste liste. Glede na izjavo tajnika občinske volilne komisije po zaključku volitev lahko sklepamo, da so bili volilni odbori in občinska volilna komisija pozorni pri reševanju tega problema, saj se je Miran Jereb pohvalil, da so bili z delom komisije zadovoljni tudi predstavniki strank.²⁷

25 Kamniški občan. 1990. *Sestava skupščine in kako bomo volili*. 17. januar.

26 Občinska volilna komisija. Zapisnik o delu občinske volilne komisije pri ugotavljanju izidov glasovanja na volitvah v DPZ SO Kamnik 22. 4. 1990. Arhiv upravne enote Kamnik, spis št. 008–1/90.

27 Grčar, Romana. 1990. *V pričakovanju neznanega*. Kamniški občan, 23. april.

Tabela 5: Glavne značilnosti volitev v Dpz SO Kamnik

	Št. volivcev na volišču	Število oddanih glasovnic	Št. glasov za liste – računsko	Glasovi za liste	Skupaj glasovi za kandidate	Glasovi za kandidate – nepopolno glasovanje	Neveljavne glasovnice	Sporne glasovnice
1. VE	2.851	2.851	2.522	1.997	524	127	135	67
2. VE	3.115	3.105	2.719	2.164	555	146	139	101
3. VE	2.786	2.786	2.455	1.812	642	74	176	82
4. VE	3.400	3.375	3.069	2.395	673	80	161	65
5. VE	4.514	4.506	3.952	2.982	979	228	234	92
Skupaj	16.666	16.623	14.716	11.350	3.366	655	845	407
				68,3 %	20,3 %	3,9 %	5,1 %	2,4 %

Tabela 5 nam pokaže, da je očitno imelo kar 7,5 odstotka volivcev tako močne težave pri razumevanju pravil glasovanja ali pri izpolnjevanju volilnih glasovnic, da so bile ugotovljene kot neveljavne ali sporne, saj ni bilo mogoče ugotoviti nedvoumne volje volivcev. Teh volivcev je bilo več kot tisoč, kar jasno potrjuje težave, ki so jih imeli člani volilnih odborov na voliščih, ko so poskušali ugotavljati voljo volivcev, kasneje pa seveda sama volilna komisija, ki je morala presoditi pravilnost odločitev na posameznih voliščih.

Podatki iz tabele 5 nam tudi kažejo, kako smo volivci razumeli pravila za glasovanje. Najbrž ne gre samo za volilna pravila, gre tudi za vpliv medijev, ki so ustvarili določeno klimo v času pred samimi volitvami. Vseeno lahko ugotovimo, da sta dobri dve tretjini volivcev izkoristili možnost, dano z volilnim zakonom, in podelili svoj glas listam kandidatov, ena petina pa se je odločila, da izbira med posamezniki znotraj list v volilni enoti. Skoraj štiri odstotke je bilo volivcev, ki so se odločili, da izbirajo med posamezniki, vendar svoje volje niso v celoti izkoristili, saj preračun pokaže, da niso obkročili največjega dovoljenega števila kandidatov. Način izražanja volje volivcev je bil torej takšen, da je rezultate teh volitev težko primerjati z rezultati volitev, ki so sledile v naslednjih letih, saj ima podeljevanje podpore posameznikom z različnih list prevelik vpliv na rezultate posameznih list, kar bo tudi prikazano v nadaljevanju.

V tabeli 6 prikazujemo podatke o volilnih rezultatih posameznih list kandidatov. Rezultati, prikazani po volilnih enotah, omogočajo oceno dogajanja po posameznih delih naše bivše občine. Predvsem lahko ugotovimo, da je bila koalicija Demos, vsem posebnostim volilnega sistema navkljub, uspešna v Tuhinjski dolini in na Komendskem, nekoliko slabša pa v Mekinjah in v krajevnih skupnostih severno od mesta Kamnik.

Tabela 6: Rezultati volitev v Dpz SO Kamnik

	Demos		ZSMS – LS		ZKS – SDP		SZS – SZDL		Ostale liste	
1. VE	1.329	53 %	487	19 %	362	14 %	239	9 %	104	4 %
2. VE	1.289	47 %	600	22 %	549	20 %	280	10 %	0	0 %
3. VE	1.332	54 %	508	21 %	314	13 %	254	10 %	46	2 %
4. VE	1.200	39 %	653	21 %	842	27 %	373	12 %	0	0 %
5. VE	1.517	38 %	952	24 %	944	24 %	539	14 %	0	0 %
Skupaj	6.668	45 %	3.201	22 %	3.011	20 %	1.686	11 %	150	1 %

V samem mestu Kamnik in na dveh voliščih na Duplici so se volivci pogosteje odločali za predstavnike bivših družbenopolitičnih organizacij. Vzroki so najverjetneje v preteklem političnem razvoju. Pogled na tabelo 6 pokaže, da so bile v mestnem okolju uspešnejše liste kandidatov, ki so bili povezane s kontinuiranim političnim delovanjem politične in gospodarske elite iz časov pred temi volitvami.²⁸ Trditev lahko preverimo s podrobnim vpogledom v porazdelitev glasov volivcev, ki so svojo voljo podelili posameznikom znotraj vseh list.

Tabela 7: Vplivi izbire načina glasovanja

	Demos			ZSMS – LS		
	Skupaj glasov	Glasovi za listo	Glasovi za kandidate	Skupaj glasov	Glasovi za listo	Glasovi za kandidate
1VE	1.329	1.183	146	487	377	110
2VE	1.289	1.148	141	600	459	141
3VE	1.332	1.131	201	508	368	140
4VE	1.201	1.054	147	653	504	149
5VE	1.517	1.304	213	952	677	275
Skupaj	6.668	5.820	848	3.201	2.385	816
			13 %			25 %

28 Repolusk, Peter. 1998. *Državnozborske strankarske volitve na območju občine Kamnik v letih 1992 in 1996*. V: Kamniški zbornik XIV, str. 29–36.

	ZKS – SDP			SZS – SZDL		
	Glasovi za listo	Glasovi za kandidate	Glasovi za listo	Glasovi za kandidate	Glasovi za listo	Glasovi za kandidate
1VE	362	252	110	239	120	119
2VE	550	407	143	280	150	130
3VE	314	198	116	254	115	139
4VE	842	651	191	373	186	187
5VE	944	706	238	539	295	244
Skupaj	3.011	2.214	797	1.686	866	820
			26 %			49 %

Zanimiv je pogled na skupno število oseb v občini, ki so se odločile, da bodo volile posameznike. Pri razumevanju, kaj dejansko pomenijo glasovi za posamezne kandidate, moramo imeti pred očmi prvi odstavek 90. člena Zakona o volitvah v skupščine, ki določa način izračuna glasov za posamezno listo v volilni enoti. Na primeru Demosove liste v prvi volilni enoti (tabela 7) 1183 glasov za listo kot celoto pomeni, da je listo obkrožilo 1183 volivcev, število 146 pa moramo pomnožiti s številom delegatskih mest v tej volilni enoti – teh je bilo pet –, da izračunamo, koliko glasov so dobili posamezniki na listi. Na osnovi povedanega so posamezniki na listi Demos v prvi volilni enoti skupaj prejeli 730 glasov. Ko primerjamo skupno število prejetih glasov za posameznike na listah kandidatov, so te razlike majhne; razlike so bolj očitne znotraj posameznih volilnih enot. Tako na Komendskem po podporah izstopa Demos, na Duplici ZKS in Socialistična zveza, v Kamniku pa ZSMS – LS. Bolj kot absolutno število volivcev, ki so se odločali za takšen način izražanja volilne volje, pa so pomembni vplivi tega načina odločanja na končni rezultat posamezne liste kandidatov. Tako lahko ugotovimo, da skoraj polovica izračunanih glasov Socialistične zveze prihaja od glasov, ki so jih volivci oddali za posameznike, pri ZSMS – LS in ZKS – SDP je teh glasov četrtina, pri Demosu pa približno ena osmina.

Prikazano v tabeli 7 potrjuje dobro terensko delo velikega števila aktivistov Demosa, ki jim je očitno uspelo prepričati veliko volivcev, da so se odločili voliti Demos kot listo in na ta način preprečili nepotrebno izgubljanje glasov.

Ker smo ugotovili, da se je približno četrtina volivcev odločila, da so izbirali med vsemi ponujenimi kandidati z list v volilni enoti, hkrati pa smo razbrali, da je bila ta izbira izredno enakomerno porazdeljena med posameznimi listami, ni smiselno ugibati, kakšni bi bili rezultati v primeru, da bi volivci lahko izbirali zgolj med strankami. Zato je povsem dovolj, da se prikaže samo celoten postopek ugotavljanja mandatov.

Tabela 8: Razdelitev mandatov na ravni volilnih enot

	DEMOS				ZSMS – LS			
	Skupaj glasov	Količnik	Mandati v volilni enoti	Ostanki glasov	Skupaj glasov	Količnik	Mandati v volilni enoti	Ostanki glasov
1. VE	1.329	504,32	2	320,56	487	504,32	0	487,00
2. VE	1.289	543,80	2	201,40	600	543,80	1	56,20
3. VE	1.332	613,63	2	105,00	508	613,63	0	508,25
4. VE	1.201	613,72	1	587,28	653	613,72	1	39,48
5. VE	1.517	658,75	2	199,50	952	658,75	1	293,58
Skupaj	6.668		9	1413,74	3.201		3	1.384,51

	ZKS – SDP				SZS – SZDL			
	Skupaj glasov	Količnik	Mandati v volilni enoti	Ostanki glasov	Skupaj glasov	Količnik	Mandati v volilni enoti	Ostanki glasov
1. VE	362	504,32	0	362,00	239	504,32	0	239,40
2. VE	550	543,80	1	5,80	280	543,80	0	280,40
3. VE	314	613,63	0	314,00	254	613,63	0	254,25
4. VE	842	613,72	1	228,08	373	613,72	0	373,00
5. VE	944	658,75	1	285,08	539	658,75	0	539,33
Skupaj	3.011		3	1.194,96	1.686		0	1.686,38

Z uporabo določil 90. člena Zakona o volitvah v skupščine in s podatki iz arhiva občinske volilne komisije, v katerem so zbrani izračunani glasovi za posamezne liste kandidatov, smo izračunali količnike za posamezne volilne enote. Mandati liste kandidatov po posameznih volilnih enotah, prikazani v tabeli 8, se izračunajo tako, da se število glasov posamezne liste deli s količnikom liste. Posamezni listi kandidatov je dodeljenih toliko mandatov, kolikokrat je količnik vsebovan v številu glasov za listo.

Ugotovimo lahko, da je bilo Demosovi listi dodeljenih devet mandatov v volilnih enotah. Na Duplici je zmanjkalo malo manj kot trideset glasov, pa bi osvojili še dodatni, to je deseti mandat. Nekaj podobnega se je primerilo Socialistični zvezi v mestu Kamnik, kjer so tudi za las zgrešili mandat v sami volilni enoti.

Izračunani ostanki glasov so se prenesli v občinski zbirnik za razdelitev nepodeljenih mandatov – teh je ostalo nerazdeljenih kar deset. V nadaljevanju so z uporabo D'Hondtovega sistema izračunali količnike in nato dodelili nerazdeljene mandate listam z najvišjimi količniki, kar je prikazano v tabeli 9.

Tabela 9: Razdelitev mandatov na ravni občine

	Demos	ZSMS – LS	ZKS – SDP	SZS – SZDL
1	1.413,74	1.384,51	1.194,96	1.686,38
2	706,87	692,26	597,48	843,19
3	471,25	461,50	398,32	562,13
4	353,44	346,13	298,74	421,60
5	282,75	276,90	238,99	337,28
6	235,62	230,75	199,16	281,06
7	201,96	197,79	170,71	240,91
8	176,72	173,06	149,37	210,80
9	157,08	153,83	132,77	187,38
10	141,37	138,45	119,50	168,64
Število mandatov na ravni občine	3	2	2	3
Število mandatov po volilnih enotah	9	3	3	0
Skupaj	12	5	5	3

Izračun pokaže, da je bila pri podelitvi mandatov v prednosti lista, ki je prenesla največji ostanek glasov v postopek dodeljevanja nepodeljenih mandatov na ravni občine. To je bila skupna lista Socialistične zveze, ki so ji podelili tri mandate, trije mandati so bili podeljeni tudi Demosovi listi, ostalima dvema listama pa sta bila dodeljena po dva mandata. Iz pregleda dokumentov občinske volilne komisije je razvidno, da so vse štiri liste volilni komisiji posredovale spisek kandidatov z vrstnim redom, kar je bila v nadaljevanju osnova za dodelitev teh mandatov posameznim kandidatom list. V tabeli 10 predstavljamo kandidate Demosa, ki so bili izvoljeni v Dpz občinske skupščine.

Tabela 10: Izvoljeni kandidati Demosa v Dpz

	Volilna enota
Vid Kadunc	1
Janez Trebušak	1
Peter Stele	2
Ivo Gašperič	2
Marko Zadrgal	3
Marko Magister	3
Breda Podbrežnik Vukmir	4
Branko Novak	5
Milena Hvala	5
Igor Podbrežnik	ostanek glasov
Milan Windschnurer	ostanek glasov
Matevž Skamen	ostanek glasov

Zaključek

Če primerjamo rezultate volitev v Dpz republiške skupščine in občinske skupščine, opazimo pomembno razliko. Rezultati na občinskih volitvah so bili za Demos slabši, predstavniki prejšnjih družbenopolitičnih organizacij so nastopili z že uveljavljenimi imeni, kar v okolju, kjer se vsi tako ali drugače poznamo, tudi nekaj pomeni. Tudi zato, ker volivci očitno niso samo zaradi najavljenih družbenih sprememb želeli prepustiti odločanja o vitalnih vsebinah našega sobivanja ljudem, ki se do volitev niso vključevali v družbeno življenje kraja ali niso imeli ustreznega ugleda ali referenc. Postavlja se tudi vprašanje, kako bi se izšle volitve, če bi stranke Demosa tudi na lokalnem nivoju nastopile samostojno. Ko gre za interpretacijo obeh volitev v pogojih prilagojenega proporcionalnega sistema, ni mogoče soditi takratne odločitve posameznih Demosovih strank, ko so se morale odločiti, kako bodo nastopile na lokalnih volitvah. Na osnovi analize lokalnih volitev, s katero smo ugotovili visok delež volivcev, ki so se odločili glasovati za posamezne kandidate, lahko ugotovimo, da je bila odločitev pravilna. Delež volivcev, ki se je odločal za podporo preverjenim in poznanim kandidatom, je bil prevelik; v času priprav na volitve so bili občinski odbori novih strank šele v nastajanju. Težko si predstavljamo, da bi vseh pet strank uspelo angažirati tako veliko število občanov, ki bi bili dovolj poznani in imeli ustrezen ugled v svojem okolju, da bi z njimi uspeli prepričati volivce, ki so se odločili voliti posamezne kandidate. Vseeno pa je potrebno poudariti, da je Demos izbral dobre kandidate, ki so imeli ustrezne referen- ce, kar pokaže tudi tabela 11. Predvsem se lahko Demos pohvali, da je imel kvalitetno listo kandidatov kot celoto, kar so ocenili volivci, ki so se odločali za podporo posameznikom. Manjkali so posamezniki, ki bi bili že preizkušeni in splošno poznani na področju urejanja družbenopolitičnih zadev v kamniški občini.

Tabela 11: Oddani glasovi volivcev za posamezne kandidate na listah kandidatov

	Povprečno število glasov za kandidata	Povprečno število glasov na izvoljenega kandidata
Demos	170	207
ZSMS – LS	169	179
Socialistična zveza	168	278
ZKS – SDP	164	227
Skupaj vse liste	168	218

Potrebno je poudariti še nekaj: odločitev o skupnem nastopu na prvih volitvah je bila pravilna, saj so izvoljeni kandidati vztrajali pri skupnem delu tudi po razpadu Demosa. Odločitev je torej pomenila močno zavezo vsem, ki so nastopili in uspeli na volitvah v občinsko skupščino, da so ostali zvesti skupnemu cilju Demosa prav do konca mandata te skupščine.

Leta 1990 se je tako na podlagi volitev v Dpz obeh skupščin že zarisala groba politična slika političnega prostora v kamniški občini. Ta se je še pred samimi volitvami povsem umetno, predvsem pa neustrezno, razdelil na »levico« in »desnico«, na kar je gotovo precej vplivala medijska praksa tistega časa.

»Medijska praksa pogosto deli stranke na leve, desne in sredinske. Uporaba teh definicij je v Sloveniji sporna, saj prihaja z območij neprekinjene tradicije strankarsko-parlamentarne demokracije. Kot leve se v Sloveniji razumejo stranke, ki v veliki meri izvirajo iz političnih elit nekdanjega režima, v svoji

politiki pa imajo številne liberalistične, to je desne značilnosti. Pod pojmom desne so opredeljevane stranke, ki v največji meri ohranjajo tradicijo nekdanje koalicije Demos in so nastale kot opozicija nekdanjemu enopartijskemu sistemu ...«²⁹

Če za bivšo politično elito lahko trdimo, da je dobro izkoristila volitve v Zzd in si je v njem – v državi in tudi v naši občini – pridobila večino mest v zboru, so bile volitve v Zks in Zo izkoriščena priložnost za Demos, saj so kandidacijski postopki potekali izven delovnih organizacij in ustanov, v katerih so se občani počutili osvobodjene skrbi za eksistenco. Razlika je nastala pri volitvah v Dpz občinske skupščine, kjer za razliko od državne ravni Demosu ni uspelo zagotoviti večine v zboru.

Tabela 12: Razporeditev sedežev v kamniški občinski skupščini 1990–1994

													D	D
								D	D	D	D	D	D	D
			D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D
		D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D	D
Zzd					Dpz					Zks				

Tako je nastala podoba zasedbe mest v občinski skupščini, ki je prikazana na tabeli 12. Obarvana polja predstavljajo mandate, ki so jih osvojili Demosovi kandidati in lista kandidatov. Neobarvana polja so mandati drugih treh strank, ki so pri vsebinah, ki so bile vsaj malo ideološko obarvane, vedno znale združiti glasove proti predlogom Demosa. Obstajala pa je tudi manjša skupina izvoljenih delegatov, večinoma so prihajali iz podjetij, ki jih ni bilo mogoče uvrstiti v oba prevladujoča bloka. Ta skupina delegatov se je odzivala povsem v skladu s trenutnimi interesi. Pomembno je zaključiti, da Demosu ni uspelo zagotoviti večine v občinski skupščini, zato je bilo obdobje konstituiranja skupščine, izvolitev njenega vodstva in oblikovanje izvršnega sveta zaznamovano z dolgotrajnimi pogajanjmi, ki so Demosu prinesla vodenje izvršnega sveta, strankam kontinuitete pa vodstvo skupščine. Demos je tako vstopil v občinske oblastne strukture, ni pa imel večine za prevzem popolne odgovornosti. Dokončni dogovor o delovanju občinske oblasti je olajšala odločitev, ki je bila sprejeta že decembra 1989, da občinska

²⁹ Prav tam.

skupščina zaseda na skupnih sejah vseh treh zborov, ki pa so morale biti sklepčne. Tako nam je bilo prihranjeno mučno medzborovsko usklajevanje, ki je bilo značilno za republiško skupščino. Zelo kmalu po konstituiranju skupščine se je pojavila nezainteresiranost dela delegatov – gre za delegate iz Zzd, ki so v transformaciji družbenoekonomskega sistema začeli izgubljati svojo osnovno bazo. Demos ni imel težav z motivacijo delegatov, saj so zanj ves čas skrbela vodstva občinskih odborov Demosovih strank in tudi vodstvo poslanske skupine Demos. Demosovi delegati so hitro usvojili tudi tehnologijo vodenja dela skupščine in se naučili so se uporabljati vse poslovniške možnosti, s katerimi so lahko uveljavili zastavljene cilje. Zzd je v drugem letu mandata pogosto povzročal, da skupščina ni bila sklepčna, zato je prišlo do spremembe poslovnika. Sprejeta je bila določba, da sklepčnost posameznih zborov ni več nujen pogoj za sklepčnost skupščine. Tako Demosov primanjkljaj večine glasov v kar dveh zborih in v skupščini ob visoki udeležbi delegatov Demosa ni bil več odločilen. Še posebej se je to odrazilo v drugem delu mandata, ko je bil imenovan nov izvršni svet s predsednikom Miho Novakom na čelu.³⁰ Velik del vsebine dela občinske skupščine je bil vedno bolj povezan s povsem življenjskimi lokalnimi vsebinami, kjer pa je bilo politično opredeljevanje povsem nepotrebno in neproduktivno, saj so prav vsi delegati želeli poskrbeti za napredek v občini, predvsem pa v sredinah, od koder so prihajali. V tem vzdušju je Demosu uspelo zagotavljati potrebno podporo večini odločitev, ki jih je pripravil izvršni svet po vodstvom Mihaela Novaka. Leta 1990 se je oblikovalo tudi močno intelektualno jedro novih strank. Aktivna udeležba pri volilnih opravilih na prvih volitvah in aktivni vstop v organe skupščine občine Kamnik sta prinesla izkušnje, ki so odločilno prispevale k pomembnim odločitvam v kasnejšem obdobju.

---

³⁰ Svetelj, Franc. 1992. *Končno nova vlada*. Kamniški občan, 16. decembra.